

kultúra

X 069 Ludwig

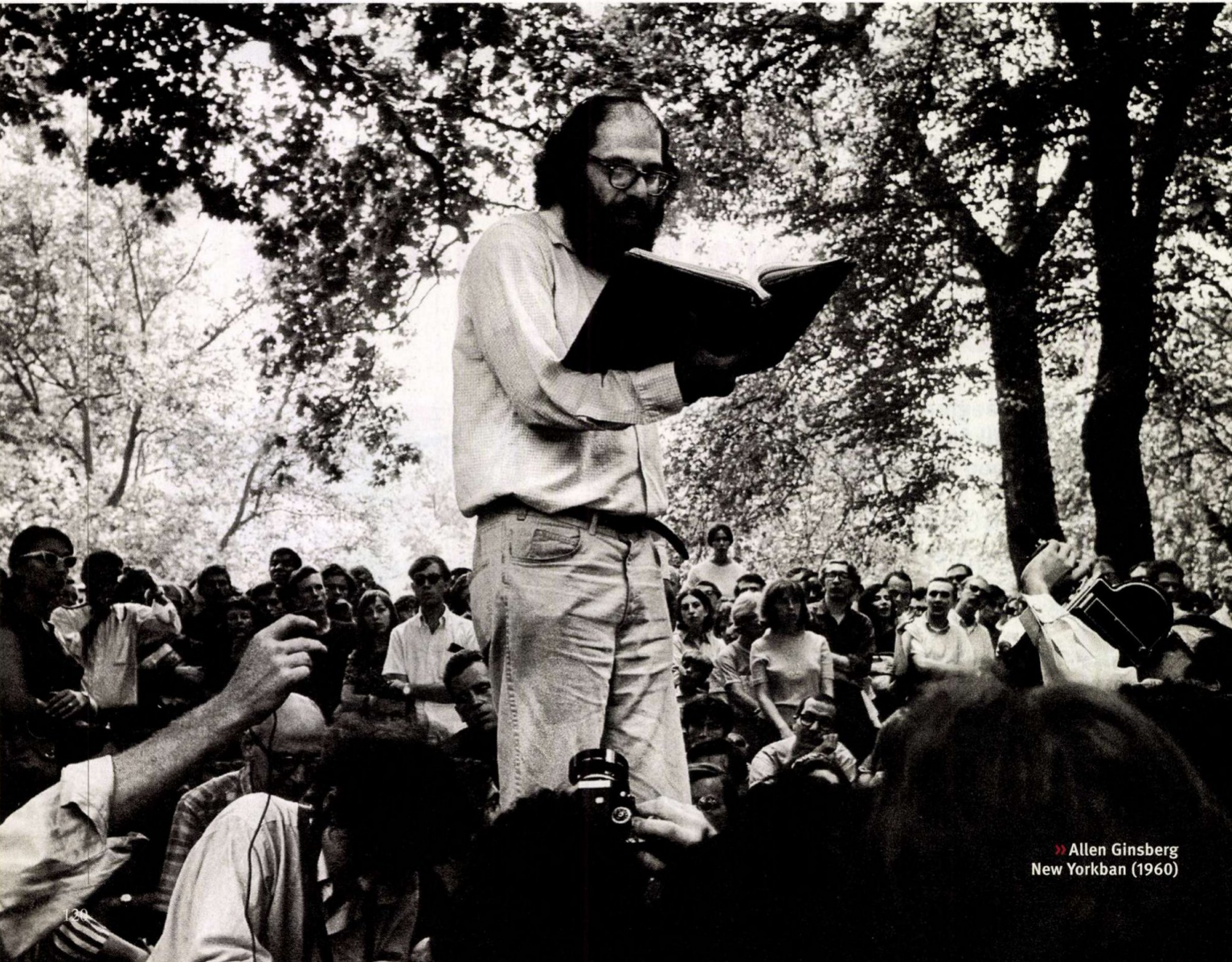
X 73: 061

Allen Ginsberg és társai a Ludwig Múzeumban | Art Market | Interjú Cseke Péterrel

c.k.

Vert nemzedék. Egy anarchista ellenkultúra, amely hozzánk a szocializmus idején, Nyugatról érkezett. Egy filozófia, amely a szabadságot hirdette a hidegháborús világban, bár képviselői közül többen saját szabadosságuk áldozatai lettek. Mit mond ma a beatnemzedék? A Ludwig Múzeum január 12-ig látogatható tárlata erre alig-alig ad választ.

ny.

» Allen Ginsberg
New Yorkban (1960)

K: K:

OSZTOVITS ÁGNES – SÜMEGI NOÉMI

kultura@hetivalasz.hu

„Elnézést kérek fajgyűlölő nézőinktől, de most egy buddhista, buzeráns zsidó versét játsszuk. Allen Ginsberg *Leples bitangja* következik” – ezzel a provokatív mondattal vezeti fel koncertjein Földes László *Hobo* ma is azt a dalt, amely az amerikai költő szövegével még 1980-ban született. A magyar zenész *Hobo sapiens* című könyvében leírja, hogyan találkozott – titkosrendőrök pillantásaitól kísérvé – a 80-as években Ginsberggel Budapesten, s hogy milyen hatással volt rá a csavargók fejedelme. „Az életforma, a filozófia és a munka, a munkához való viszony olyan szabadságát és tisztaságát véltem megtalálni az életútjában, amihez hasonlót elképzelni sem tudtam” – magyarázta. Ittjártakor kihasználta a vele való találkozás lehetőségét **Eörsi István** éppúgy, mint **Csoóri Sándor**, s Ginsberg a *Kopaszkutya* című filmben (1981) is feltűnik egy jelenet erejéig.

Az *Üvöltés* című albumot már együtt vették fel 1986-ban. Ginsberg azt kérte Hobótól, hogy a címadó verset félelem és önsajnálattal nélkül mondja el. „Utóbiban egyetértettünk, de nekem, aki több mint negyven éve itt élek a magam Molochja mellett, ez a szörny nem ugyanazt jelenti, mint annak, aki ezalatt Amerikában élt” – vélte Hobo. A beatnemzedék által képviselt filozófia azonban a diktatúrában is utat talált.

Rohadt kapitalizmus

„Láttam nemzedékem legjobb elméit az örület romjaiban” – az irodalom-szerető olvasó már 1967-ben az *Üvöltés* kezdősorát idézte, és saját kortársaira gondolt. Amit Ginsberg kimondott – a lélegzetvételre lüktető sorok, a szürrealis képek, az élőbeszéd spontaneitása, a harsányság, a trágárság is – felszabadítóan hatott az akkoriban szemérmes magyar költészetre és az elnyomásban élő társadalomra. Az *Üvöltés* antológiát a pult alól kellett beszerezni, és ronggyá olvasták a fiatalok, 1970-ben pedig *Jack Kerouac Úton* című kultikus regénye is napvilágot látott. A hivatalos kritika a művek társadalombírálatát dicsérte, a velejéig rohadt kapitalizmus leleplezését, amelyet csak alkohol- és drogmármorban lehet elviselni. Az akkori szó-

» Jack Kerouac
Manhattanben
(1953)

» Allen
Ginsberg és
társai feltartóztatnak egy
hasadóanyagot
szállító vonatot
(1978)

használattal élve haladó kultúra volt a beatirodalom, csak éppen az olvasóknak nem azt üzenté, amit a magyar kultúrpolitika várt tőle. Hanem azt, hogy fel kell lázadni a konformizmus ellen, mert az egyén szabadságra született. Nem véletlen, hogy mások mellett az 1956 után börtönviselt **Eörsi István** vagy **Orbán Ottó** is Ginsbergre fordított. **Eörsire** talán élete végéig hatott a beatnemzedék, Orbán – bár sosem tagadta, hogy sokat köszönhet Ginsberg felszabadító erejének – a hetvenes évek végére más irányba fordult.

Nem véletlen az sem, hogy 2012-ben a *Szöcs Géza* vezette Magyar PEN Club az általa alapított Janus Pannonius-díjat először *Lawrence Ferlinghettinek*, a beatnemzedék egyetlen még élő tagjának szentelte volna odaítélni, s lakóhelyén, San Franciscóban átadni. Sokan nem értették a választást, hiszen a szerzőnek egyetlen sovány kötete jelent meg magyarul, s az irodalomtörténészek is inkább szervezőmunkáját méltányolták. A gesztus mégis indokolható: ez a költő annak a nemzedéknek az utolsó képvé-

selője, amely még őszintén hitt a költészet erejében, abban, hogy a vers megváltoztathatja a világot. A sors iróniája, hogy az aggastyán irodalmi vezér nem fogadta el a díjat s a vele járó magas pénzjutalmat, mert azt részben az általa szélsőjobboldalnak tartott Orbán-kormány finanszírozza, ezzel jelezve: a szabad világ Magyarországa már nem kell a beatnemzedék utolsó élő képviselőjének.

Obszcenitásper

A beatköltők hatásával magyarázza *Fabényi Júlia*, a Ludwig Múzeum nyár elején – a Fidesz-kormány döntése elleni tiltakozások közepette – kinevezett igazgatója is, hogy a nevéhez köthető első kiállítást Ginsbergnek és társainak szentelte. Szerinte e nemzedék meghatározó karakterei a populáris kultúra népszerű figuráivá váltak, alkotásaik sorait halljuk vissza ma is szövegekben, filmekben, képzőművészeti alkotásokban. Emellett annyira újszerűen nyúltak a nyelvhez, hogy az – például az itthon is egyre népszerűbb slam poetry formájában – ma is sokaknak jelent inspirá-»

ck:

Múzeumba került lázadók

ki:

BALLA ESZTER | kultura@hetivalasz.hu
SAN FRANCISCO

ryi

A beatnemzedék tagjai az ötvenes évektől megszállták San Francisco bohém olasz negyedét, ami sokszínűségével, toleranciájával az utolsó mentsvár volt számukra a hidegháború örületében. Ittak a kocsmákban, dolgoztak a kávéházakban, szellemi műhelyre letek a Lawrence

Ferlinghetti költő által alapított City Lights könyvesboltban. Allen Ginsberg 1955-ben San Franciscóban olvasta fel először az Üvöltést, amit 1956-ban obszcenitása miatt elkoboztak, és a kiadó Ferlinghettit börtönbe zárták. A kor leghíresebb irodalmi pere nemcsak a versről, hanem az alkotói szabadságról szólt. A felmentő ítélet után adhattak ki Amerikában olyan klasszikusokat, mint D. H. Lawrence *Lady Chatterley szeretője* vagy Henry Miller *Ráktérítő* című regénye.

Önpusztító életet éltek. William Burroughs részegen a Tell Vilmos-jelenetet akarta rekonstruálni, de alma helyett feleségét, Joan Vollmer költőnőt lőtte le. Neal Cassady vasúti sínek között, részegen, összefagyva halt meg. Az alkoholista, mindössze 47 éves Jack Kerouac egy év múlva követte útjátársát.

San Francisco és a beatnemzedék összefonódott akkor is, amikor a lázadók lassan feledésbe merültek. Őrizte szellemüket a City Lights könyvesbolt a maga balos, forradalmi kínálatával, avantgárd műveivel. Felüldítő látni a polcokon a magyar irodalmat ma is, *Krúdy Gyulától Krasznahorkai Lászlóig*. 2003-ban a könyvesbolt szomszédságában kétszintes Beatmúzeumot alapított egy rajongó, Jerry Cimino, aki hozzátartozók, barátok, helyiek adományából szedte össze a kiállítás tárgyait: több mint ezer fotót, könyvritkaságokat, festményeket, plakátokat, feljegyzéseket, kéziratokat, leveleket, jazzlemezeket és ruhadarabokat.

2012-ben mutatták be Kerouac *Úton* című regényének filmadaptációját, a producer Francis Ford Coppola volt. A rendező Walter Salles a múzeumnak ajándékozta a forgatáson használt 1949-es Hudson, azt az autót, amiben a regénybeli páros végigutazta az országot. Erre a lázadók sohasem gondoltak: múzeumba kerültek, és hivatalosan is San Francisco nevezetességévé váltak.

» ciót. Úgy véli, a kiállítás ahhoz is közelebb visz, hogy mi, miért és hogyan történt. „Nemcsak a végeredmény, de az alkotói folyamat is felsejlik” – mondja. A filmes és képzőművészeti munkák pedig azt tükrözik, hogy a beatkultúra túlmutatott az irodalmon: komplex művészeti és társadalmi mozgalom volt.

Úton

A korabeli performanszokat, felolvasásokat, interjúkat bemutató kiállítás azonban leginkább e szubkultúra ultrabaloldali vonulatát (kozmopolita tiltakozás a kapitalizmus, a Pentagon, a Wall Street vagy a nukleáris ipar ellen) és az egyéni szabadságjogokat (homoszexualitás, drogok, spiritualizmus) extrém módon hangsúlyozó liberalizmusát domborítja ki. Fabényi szerint

viszont nem lehet ezt az irodalmi-művészeti nemzedéket egy kalap alá venni. „Míg a többiek jórészt pacifisták voltak, Kerouac például támogatta a vietnami háborút. A vegetáriánus, a lelki megnyugvást a buddhizmusban megtaláló Ginsberg karakterével a fegyverek iránti vonzalmát soha nem tagadó, sőt vadászpuskáival festményeket készítő William Burroughs áll szemben. Ám kétségtelen, hogy irodalmi munkásságuk középpontjában az individuális szabadságvágy, a test és az elme szabadságának hirdetése áll” – mondja az igazgató. Szerinte az Üvöltés miatt indított, a kiadó által megnyert obszcenitáspert jelentős állomás abban a küzdelemben, melynek eredményeként ma másként tekintünk a művészi szabadságra, mint ötven éve.

Az ötvenes évek kispolgári életformája ellen lázadó beatnikék ma újra divatba jöttek: nemrég kétmillió dollárért cserélt gazdát az Úton eredeti, tekercsre írt kézírata, a csonkítatlan ős-Úton pedig idén jelent meg először magyarul. A könyv, amelyben Kerouac *Neal Cassadyval* (a regényben Dean) beutazta az Egyesült Államokat és Mexikót, műfajt teremtett. Hagyták, hogy megtörténjenek a dolgok: nagyokat beszélgettek, a testi örömeiknek éltek, leeresztedtek, dzsesszt hallgattak, korgó gyomorral bámulták a tájat, éveztek vadidegenek vendégszeretétét. És mindig továbbálltak, mert „az út maga az élet”. Kerouac „merénylete” a hagyományos regény ellen óriási hatást gyakorolt a kortársaira. A könyv egy egész nemzedéket készített arra, hogy fel-

kerekedjen, de később is hatott: *Bayer Zsolt* a *Kamaszkorunk legszebb nyara* című filmsorozat (1998) elkészítésére sarkallta, 2012-ben pedig francia–angol–amerikai film készült belőle.

Hasonló divat nyomán járhatja a világot a már említett multimédiás kiállítás, amely most Magyarországra is eljutott. A Ludwigban bemutatnak egy interjút is Ginsberggel, amit a kiállítás kurátora, *Jean-Jacques Lebel* készített. Szerinte a jelenlegi kor jobban ki van éhezve az antitéziseket megfogalmazó költőkre, mint az ötvenes évek csendjében vegetáló társadalom. Az ember ugyanakkor nem tud szabadulni a gondolattól, hogy inkább arról van szó: az egykori barátok, „örökösök” borsos áron kínált felvételeikkel szeretnének még hasznot húzni a beatnemzedék általuk is táplált legendájából. A Lebel által „hallucinációs” nevezett kiállításon nincsenek tárgyi emlékek, minden letölthető – a világon bármennyiszer, bármennyi példányban. „Kortárs művészeti múzeumként ne retrótárlatot várjanak tőlünk a látogatók, ahol korabeli emlékek között

barangolhatnak – mondja erre Fabényi. – Az a feladatunk, hogy egy ötven évvel ezelőtti művészeti mozgalomra kortárs reflexiót adjunk. Ez a kollázs intenzív befogadói munkát kíván. Kétségkívül magas labda lett volna az eredeti Úton kéziratot bemutatni egy vitrinben, de nem hiszem, hogy ez a mi feladatunk. Inkább olyan programokkal igyekszünk ezt kiegészíteni, mint a Balázs Béla Stúdió archívumának sorozata.”

» Csoóri Sándor és Allen Ginsberg 1980-ban Budapesten

Hobo – aki december 28-án tárlatvezetést tart – 1988-ban találkozott harmadszor Ginsberggel, Amerikában. Elmentek egy kocsmába, ami tele volt negyven és hatvan közötti értelmiségiekkel. Ginsberg énekelt, a dalok azonban nem szóltak úgy, ahogy kellett volna – Hobo meglepetésére az estnek nosztalgiajellege volt. Ez a nosztalgia, ahogy annak idején a könyvek, némi késéssel most hozzánk is megérkezett. ■

HIRDETÉS

GYSEV – Velünk élmény az utazás!

Készüljünk együtt az ünnepekre!

Mikulás vonat 2013. december 6.

A Mikulás várja Önt december 6-án a soproni és szombathelyi állomásokon, valamint a GYSEV meghirdetett menetrend szerint közlekedő vonatain!

Töltse a napot karácsonyi hangulatban, látogasson el a Szombathelyi Adventi Vásárra kedvezményes Adventi Kombinált jeggyel!

A kombinált jeggyel kedvezményesen utazhat a GYSEV Zrt. adott vonalain, Szombathelyen korlátlanul veheti igénybe a Vasi Volán Zrt. helyi járatait, és illatos forralt bort kortyolhat a Savaria Lions Club adventi standjánál.

Tel.: 99/517-244 – gysev@gysev.hu
www.facebook.hu/GYSEV.ZRT
www.gysev.hu

HOTEL SOPRON★★★★

Ablak a városra, ablak Sopronra...

ADVENT A CSÁSZÁRVÁROSBAN

2013. 12. 01–12.20.

Karácsonyi hangulat, bécsi fények, forralt bor... Einfach raus Ticket: kiránduljon Bécsbe vonattal kényelmesen, gyorsan és kötöttségek nélkül. Sőt a bécsi tömegközlekedést az S-Bahn vonatain is díjmentesen biztosítjuk!

19.900 Ft / fő / 2 éj

KARÁCSONYI NYUGALOM

2013. 12. 20–26.

Egy csipetnyi karácsonyi hangulat, apró meglepetés, félpanziós ellátás, karácsonyi finomságok minden délután.

21.900 Ft / fő / 2 éj

12 éves kor alatti gyermek szülővel közös kétágyas szobában díjmentes!

Tel.: 99/512-261 – info@hotelsopron.hu
www.facebook.com/hotelsopron
www.hotelsopron.hu